

พรานโนรา

นาย ชีรวัดน์ ช่างสาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชานาฏยศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-632-026-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16448086

PRAN NORA

MR. TEERAWAT CHANGSAN

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Dance

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN : 974-632-026-2

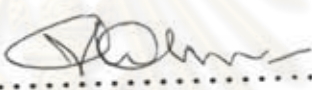
หัวข้อวิทยานิพนธ์   พราวนเรนรา
 โดย   นายธีรวัฒน์ ช่างสาน
 ภาควิชา   นาฏยศิลป์
 อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวภา ธานีรัตน์

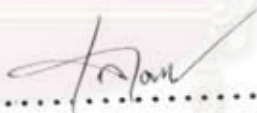
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อุมัตินันท์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
 หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

 ..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ จงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ..... ประธานกรรมการ
 (อาจารย์จรรยาณง แสงวิเชียร)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษา
 (รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวภา ธานีรัตน์)

 ..... กรรมการ
 (อาจารย์ ดร. สักดา บั้นแห่งเพชร)

 ..... กรรมการ
 (อาจารย์มาลินี งามวงศ์วาน)

ศูนย์วิทยุโทรพยากรณ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ธีรวัฒน์ ช่างसान : พรานโนรา (PRAN NORA) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์,
282 หน้า. ISBN 974-632-026-2

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา บทบาท ท่ารำ และหน้าพรานโนรา
ตัวพรานเป็นตัวละครสำคัญของการแสดงโนราใน 4 จังหวัดภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา
และตรัง ผลการศึกษาได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการสาธิตของศิลปินพรานอาวุโส ซึ่งเป็นที่
ยอมรับนับถือกันโดยทั่วไป

ผลการศึกษาวิจัยได้ข้อสรุปว่า พรานเป็นตัวละครที่คงจะเกิดขึ้นและพัฒนามาพร้อมกับการแสดง
โนรา ตัวพรานมีทั้งพรานชายและพรานหญิง การรำของตัวพรานแบ่งได้ 2 ลักษณะคือ ท่าเฉพาะ และ
ท่าประกอบการแสดง ท่าเฉพาะที่สำคัญ ได้แก่ โหม่ ท่องโรง ย้ายพราน นาดสองมือ ไหว้พราน ถวาย
บังคม ราชม่วงและชี่นิ้วมี ส่วนท่าประกอบการแสดง คือ กิริยาท่าทาง เพื่อให้ดูเป็นตัวแสดงต่าง ๆ
เช่น เป็นผู้หญิง หรือ เป็นสัตว์ต่าง ๆ โดยใช้ร่างกายและอุปกรณ์การแสดง

หน้าพรานมี 2 แบบคือ หน้าพรานชายและหน้าพรานหญิง หน้าพรานชายเป็นสีแดง ส่วนหน้า
พรานหญิงเป็นสีขาวหรือสีเนื้อ ตัวพรานผู้ชายทำหน้าที่หลายบทบาท อาทิ ตัวบอกเรื่อง ตัวตลก และ
ตัวแสดงต่าง ๆ เมื่อมีการเล่นเป็นเรื่อง ส่วนตัวพรานหญิงทำหน้าที่เป็นตัวแสดงประกอบหญิงต่าง ๆ เท่านั้น
การแต่งกายของพรานชายมี 2 แบบคือ แบบนุ่งผ้าโจงกระเบน และแบบนุ่งผ้าลอยชาย ส่วนการแต่งกาย
ของพรานหญิงก็มี 2 แบบคือ แบบสวมเสื้อและแบบผ้าห่ออก

จากการวิจัยภาคสนามตลอดระยะเวลา 2 ปี ไม่พบการแสดงของตัวพรานแบบดังกล่าวเลย
ทำให้คาดว่า การแสดงของพรานโนราอาจสาบสูญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....นาฏยศิลป์.....
สาขาวิชา.....นาฏยศิลป์ไทย.....
ปีการศึกษา.....2537.....

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

C680086 : MAJOR THAI DANCE
KEY WORD: PRAN NORA

TEERAWAT CHANGSAN : PRAN NORA. THESIS ADVISOR: ASSO. PROF.
SURAPONE VIRULRAK, Ph.D. 282 pp. ISBN 974-632-026-2

The purpose of this research is to study the history, the roles, the dances, and the masks of Pran Nora. Pran Nora is the hunter who is an important figure in Nora theatre in the four provinces of southern Thailand-- Nakhon Si Thammarat, Phthalung, Songkhla, and Trang. The study was done by interviewing senior Pran Noras who are well known and respectable, and observing their performance demonstrations.

The study found that Pran Nora was probably originated and developed along with Nora theatre. Pran Nora were both male and female. There were two kinds of dance patterns. The first comprised specific gestures of Pran Nora such as Phloh (first curtain appearance), Thong Rong (walking around on stage), Yai Pran (torso movements), Naad Song Mue (arms movements), Wai Pran (paying respect), Thawai Bang Khom (paying respect to the Lord), Ram Sad Muang (swift hand movements), and Chee New Phee (finger pointing). The second comprised mimetic gestures imitating woman or animals by using parts of the body or some dance props.

Two kinds of masks were found-- male and female. Male mask was always red and female mask was either white or tan. Male Pran Nora played many roles such as narrator, clown, and other dramatic characters. Female Pran Nora performed supporting characters.

Male Pran Nora dressed in traditional loin cloth with wrapping tail or loosing tail, with bare chest. Female Pran Nora dressed in traditional loin cloth with wrapping tail, and traditional blouse or shawl wrapping the top part.

Throughout the two year field study, Pran Nora actual performance had not been found. It is likely that Pran Nora nearly comes to its extinction.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....นาฏศิลป์.....

สาขาวิชา.....นาฏศิลป์ไทย.....

ปีการศึกษา..... 2537.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้
คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของการวิจัยมาด้วยดีตลอด และเนื่องจากทุกการวิจัย
ครั้งนี้บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของสถาบันราชภัฏนครราชสีมา จึง
ขอขอบพระคุณ ศูนย์วิจัยและบริการการศึกษา สถาบันราชภัฏนครราชสีมาเป็นอย่างยิ่ง
การวิจัยครั้งนี้ใคร่ขอขอบพระคุณ อาจารย์จรรยา นงแสงวิเชียร ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์เสาวภา ธานีรัตน์ อาจารย์ ดร.ศักดา ปั้นแท่งเพ็ชร และอาจารย์
มาลินี งามวงศ์วาน ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยฉบับนี้ จึงขอกราบ
ขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณศิลปินพรานหลายท่านที่กรุณาให้ความ
อนุเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ นายยก ชูบัว นายแปลก ชนะบาล นายเสียง
กุลไชยศรี นายเชื่อง คงดี นายบุญช่วย จำปาทอง นายจันทน์ ทดแทน นายอำนาจ
มุสิกวงศ์ นายสมหมาย หอยสังข์ และนายพยอม คันธิก นอกจากนั้น ผู้วิจัยใคร่ขอขอบ
พระคุณ อาจารย์สังศรี ชมภูวงศ์ ผู้พิจารณาทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
บัญชา เลิศไกร ผู้ให้คำปรึกษาเรื่องการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ละออง
แก้วเกาะจาก คุณมณฑารัตน์ ชูพิณิจ คุณสุภัทดิ์ ชูขาว ผู้ช่วยเหลือในการจัดทำเอกสาร
การวิจัย ซึ่งทุกท่านที่กล่าวถึงผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาพร้อมทั้งขอขอบพระคุณมา ณ
โอกาสนี้

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยทุกท่านที่มีได้
กล่าวนามไว้ พร้อมทั้งเอกสารตำราทุกเล่มที่กล่าวถึงในงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้มีอุปการะ
คุณทุกท่านที่ให้ความสนใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
3. การแสดงโนราแบบดั้งเดิม.....	25
ขั้นตอนในการแสดง.....	25
องค์ประกอบหลักของการแสดงโนรา.....	42
วงดนตรี.....	44
เครื่องแต่งกาย.....	46
โรงโนรา.....	56
โอกาสที่แสดง.....	58
คณะโนรา.....	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. ทำร้ายและทำประกอบในการแสดงของพรานโนรา.....	60
พรานโนรา.....	60
พรานโนราผู้หญิง.....	61
การเปลี่ยนแปลงของพรานเป็นตลกโนรา.....	62
การสืบทอดบทพราน.....	63
ทำร้ายของพราน.....	66
การรำคล้องหงส์.....	67
การรำแทงเข้.....	69
ตัวอย่างการแสดงบทบาทสมมติของพรานโนราในบทสิบสอง.....	87
การขับพราน.....	106
5. กลวิธีในการออกพรานโนรา.....	119
ผลสรุปกลวิธีในการออกพรานโนรา.....	142
6. หน้าพราน.....	149
ที่มาของหน้าพราน.....	149
วัตถุประสงค์ในการสร้างหน้าพราน.....	152
ลักษณะโดยทั่วไปของหน้าพราน.....	152
ขั้นตอนในการสร้างหน้าพราน.....	155
การบูชาหน้าพราน.....	156
วิธีการก่อนจะนำหน้าพรานออกแสดง.....	157
ลักษณะของหน้าพรานที่ใช้ประกอบการแสดง.....	159

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. บทสรุปและเสนอแนะ.....	191
รายการอ้างอิง.....	198
ภาคผนวก.....	201
ภาคผนวก ก กิจกรรมเกิดโนรา.....	202
ภาพอุปกรณ์เครื่องใช้ของโนรา.....	210
การแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรม.....	215
ภาคผนวก ข กิจกรรมเกิดจากพราน.....	225
บทบาทพรานในเรื่องความเชื่อ.....	230
ภาคผนวก ค บทละครในการจับบทออกพราน.....	235
ภาคผนวก ง ศิลปินพรานที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน.....	267
ประวัติผู้เขียน.....	282

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

1. ตารางแสดงขั้นตอนการออกพราณ.....	29
2. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 1 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	123
3. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 2 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	124
4. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 3 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	126
5. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 4 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	128
6. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 5 ในการปฏิบัติของศิลปิน	130
7. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 6 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	131
8. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 7 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	133
9. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 8 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	134
10. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 9 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	136
11. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 10 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	137
12. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 11 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	138
13. ตารางแสดงขั้นตอนที่ 12 ในการปฏิบัติของศิลปิน.....	139
14 ตารางแสดงขั้นตอนที่ 13 แสดงผลรวมในการปฏิบัติของศิลปิน..	140

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
1. ภาพแสดง เครื่องดนตรีโนรา.....	45
2. ภาพแสดงแต่งกายพรานผู้แบ่นุ่งโจงกระเบน.....	50
3. ภาพแสดงแต่งกายพรานผู้แบ่นุ่งผ้า เลื้อยชาย.....	51
4. ภาพแสดงแต่งกายพรานเมียแบบสวมเสื้อ.....	53
5. ภาพแสดงแต่งกายพรานเมียแบบผ้าห่ออก.....	54
6. ภาพแสดงการรำคล้องหงส์.....	68
6. ภาพแสดงการโผล่.....	70
7. ภาพแสดงการท่องโรง.....	71
8. ภาพแสดงการย้ายพราน.....	72
9. ภาพแสดงท่าต่ำ.....	73
10. ภาพแสดงท่าสูง.....	74
11. ภาพแสดงการนาคเร็ว.....	75
12. ภาพแสดงการไหว้พราน.....	76
13. ภาพแสดงการถวายเป็นมงคล.....	77
14. ภาพแสดงการรำซัดม่วงของตัวพราน.....	78
15. ภาพแสดงการขึ้นวี.....	79
16. ภาพแสดงเท่ง.....	81
17. ภาพแสดงเมือง.....	83
18. ภาพแสดงสะหม้อ.....	84
19. ภาพแสดงนกเขา.....	85
20. ภาพการวางท่าในบทพระสุธนนางมโนห์รา.....	88
21. ภาพแสดงการวางท่าในบทพระรถ.....	89
22. ภาพแสดงการวางท่าในบทพระลักษณาวงศ์.....	90

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
23. ภาพแสดงการวางท่าในบทพระโคบุตร.....	91
24. ภาพแสดงการวางท่าพระสังข์ทอง.....	92
25. ภาพแสดงการวางท่าบทดาราวงศ์.....	93
26. ภาพแสดงการวางท่าบทพระอภัยมณี.....	94
27. ภาพการวางท่าบทสินธุราช.....	96
28. ภาพแสดงการวางท่าในบทพระสังข์ศิลป์ชัย.....	97
29. ภาพแสดงการวางท่าบทมณีพิชัย.....	98
30. ภาพแสดงการวางท่าบทไกรทอง.....	99
31. ภาพแสดงบทบาทสมมติเป็นม้าของพราน.....	100
32. ภาพแสดงบทบาทสมมติเป็นช้างของพราน.....	101
33. ภาพแสดงบทบาทสมมติเป็นนกของพราน.....	102
34. ภาพแสดงบทบาทสมมติเป็นจระเข้ของพราน.....	103
35. ภาพแสดงบทบาทสมมติเป็นผีของพราน.....	104
36. ภาพแสดงลักษณะของหน้าพรานผู้.....	153
37. ภาพหน้าพรานเมีย.....	154
38. ภาพหน้าพรานดาทวดหมื่นศรี.....	159
39. ภาพหน้าพรานบุญ.....	160
40. ภาพหน้าพรานเบี้ยว.....	161
41. ภาพหน้าพรานคณะโนราปัญญาศิลป์.....	162
42. ภาพหน้าพราน.....	163
43. ภาพหน้าตาพราน.....	164
44. ภาพหน้าตาพราน (หน้าแทน).....	165
45. ภาพหน้าตาพราน.....	166

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
46. ภาพหน้าตาหลวง.....	167
47. ภาพหน้าหนูแดง.....	168
48. ภาพหน้าศรีนวล.....	169
49. ภาพหน้าตาพราน.....	170
50. ภาพหน้าพรานเทพ.....	171
51. ภาพหน้าตาทองคำ.....	172
52. ภาพหน้าตาสี.....	173
53. ภาพหน้าพรานดำ.....	174
54. ภาพหน้าพรานที่เก็บรวบรวมไว้ที่วัดท่าแค.....	175
55. ภาพหน้าพราน.....	176
56. ภาพหน้าตาหลวงคง.....	178
57. ภาพหน้าทาสี.....	179
58. ภาพหน้าพรานบุญ.....	180
59. ภาพหน้าพรานบุญ.....	181
60. ภาพหน้าพราน.....	182
61. ภาพหน้าทาสี.....	183
62. ภาพหน้าไอ้บัว.....	184
63. ภาพหน้าพรานบุญ.....	185
64. ภาพหน้าตาพราน.....	186
65. ภาพหน้าทาสี.....	187
66. ภาพหน้าพรานพ่อแก้อยอดทอง.....	188
67. ภาพเครื่องแต่งกายโนรา.....	202
68. ภาพอุปกรณ์เครื่องใช้โนรา.....	203

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
69. ภาพถ่ายเดินนางสองแชน.....	211
70. ภาพพรานบุญเรื่องพระสุธน-มโนห์รา.....	212
71. ภาพการแต่งกายของเด็กเป็นพรานและทาสี.....	227
72. ภาพรูปปั้นขุนศรีทศากับพราน.....	228
73. ภาพหน้าพรานและหน้าทาสีเก่า ๆ ที่วัดท่าแค.....	229
74. ภาพนายแปลก ชนะบาล.....	267
75. ภาพนายยก ชูบัว.....	271
76. ภาพนายเชื่อง คงดี.....	274
77. ภาพนายเสียง กุสไชยศรี.....	277
78. ภาพนายบุญช่วย จำปาทอง.....	280

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย